

ФУНКЦІОНУВАННЯ СПОРТИВНОЇ ЛЕКСИКИ У МОВІ УКРАЇНСЬКИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

С. О. Каленюк, канд. філол. наук, доцент

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського,

вул. Никольська, 24, м. Миколаїв, 54030, Україна

E-mail: kalenukso@gmail.com

У пропонованій науковій розвідці автор ставить за мету виявити новітні компоненти у спортивній термінології 90-х років ХХ ст. – початку ХХІ ст. Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: проаналізувати функціонування спортивної лексики у спеціальній сфері комунікації соціуму; виявити основні шляхи поповнення спортивної термінології; здійснити порівняльно-генетичний аналіз спортивної термінології 90-х років ХХ ст. та нинішній етап у мові ЗМІ. На початку ХХІ ст. спортивні терміни функціонують у спеціальній і неспеціальній сферах лінгвосоціуму. На кодифікацію цих одиниць найбільшою мірою впливають ЗМІ. Саме в мас-медіа відбувається контекстуальна реалізація спортивної лексики у спеціальній сфері. Можна підсумувати, що порівняно з дев'яностими роками в сучасній спортивній термінології використовується більша кількість запозичень з інших мов, особливо з англійської.

Ключові слова: спортивний термін, запозичення, мова ЗМІ, терміноодиниці, лексеми.

DOI: 10.21272/ Ftrk.2018.10(1)-04

Вступ. Зацікавлення лінгвістів спортивною комунікацією зросло в останні десятиріччя у зв'язку з динамічними процесами у вітчизняному спорті. Незважаючи на увагу дослідників до питань спортивної термінології, в українському мовознавстві системного аналізу цього прошарку лексики ще не здійснено.

Лексика сучасної української літературної мови становить струнку й надзвичайно розгалужену систему. У корпусі праць із мовознавства містяться результати досліджень її різних прошарків. Однак попри підвищений інтерес лінгвістів до вивчення лексичного складу української літературної мови малодослідженою підсистемою залишається спортивна термінологія. Хоча на сьогодні є низка наукових розвідок, присвячених проблемам розвитку української спортивної термінології, серед яких варто назвати праці І. Боберського, І. Огієнка, М. Паночка, Я. Рудницького, О. Стишова та ін.

Теоретичні та практичні питання функціонування спортивної термінології вже тривалий час перебувають у фокусі уваги зарубіжних та вітчизняних лінгвістів. Так, особливості мови спорту ґрунтовно висвітлено в працях О. Боровської, Є. Вокальчук, Т. Єщенко, Б. Зільберт, Л. Карпець, О. Малишевої, М. Мартинюк, М. Паночко, І. Сушинської. Також науковцями (І. Байбакова, Т. Балабан, М. Вакуленко, В. Виноградов, А. Д'яков, З. Казимира, Л. Кислюк, Т. Кияк, З. Куделько, В. Моргунюк, А. Наумовець, Л. Симоненко, А. Суперанська, Б. Рицар, Р. Рожанківський, Б. Шуневич та ін.) розроблено й проблему запозичення та введення іншомовних термінів до термінологічних баз. Однак сьогодні цей сегмент наукової матриці не втрачає своєї актуальності, бо ж у вітчизняному мовознавстві системного аналізу, зокрема, новітніх компонентів спортивної термінології української мови ще не здійснено. Саме відсутність спеціальних ґрунтовних досліджень новітніх компонентів у спортивній термінології 90-х років ХХ ст. – початку ХХІ ст., їхньої ролі у формуванні та функціонуванні нових термінологічних одиниць і зумовила **актуальність** наукової роботи. Не меншою мірою актуальність роботи визначається й дібраним фактичним матеріалом, бо ж терміноодиниці

© Каленюк С. О., 2018

спортивної тематики, зафіксовані в українськомовних періодичних виданнях часів незалежності України, ще не ставали об'єктом самостійних наукових розвідок.

Мета статті – дослідити функціонування спортивної лексики у мові ЗМІ, виявити новітні компоненти у спортивній термінології 90-х років ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Об'єктом дослідження обрано українську спортивну термінологію, а **предметом** – мовну генезу новітніх компонентів української спортивної термінології 90-х років ХХ ст. та етапу сьогодення.

Джерельною базою нашого дослідження стали спортивні журнали, зокрема «Слобожанський науково-спортивний вісник», «Спортивна наука України», «Спортивний вісник Придніпров'я», «Фізичне виховання в рідній школі», «Фізична культура, спорт та здоров'я нації» та ін. Додатково використано фахові та загальномовні словники.

Матеріалом дослідження стали терміни, дібрані методом суцільної вибірки з вивчених джерел, загальний обсяг яких – понад 350 одиниць.

У статті вперше в українському мовознавстві проведено порівняльний аналіз спортивної термінології 90-х років та її функціонування на сучасному етапі в мові ЗМІ. Новими також є дані про те, що маркери спортивної термінології 90-х років ХХ ст. та початку ХХІ ст. мають різну генезу.

Вибір **методів дослідження** зумовлений його загальнонауковою спрямованістю, метою, а також складністю поставлених завдань, через що в статті використано як загальнонаукові, так і спеціальні методи. Серед методів першої групи застосовано насамперед *описовий, аналітичний методи та метод узагальнення* для систематизації та логізації процесу інтерпретації теоретичних відомостей окресленої проблематики. Також використано *порівняльний метод* для зіставлення специфіки мовної генези досліджуваних одиниць. Послугуємося в роботі й методом *кількісного аналізу* з метою визначення загального обсягу досліджуваних одиниць. Із числа спеціальних методів звертаємося насамперед до *методу контекстуального аналізу*, що уможливив установлення специфіки функціонування аналізованих терміноодиниць.

Результати дослідження. Спортивний термін – це слово або словосполучення, вживане на позначення спортивних дій, місця та особливостей їхнього перебігу, виконавців, діячів спорту, а також предметів, спортивного спорядження, певних рис та особливостей спортивної дії, спортивних титулів і звань [1, с. 3].

На відміну від термінологій інших галузей, спортивна термінологія – це одна з найбільш «природних» терміносистем, оскільки меншою мірою підлягає впливу термінологів у ході її розвитку та пов'язана в цьому процесі з тенденціями народної мови.

Спортивна термінологія почала розвиватися наприкінці ХІХ ст., однак остаточно сформувалася вже за радянської доби [там само, с. 4]. Визначальним соціолінгвальним фактором при цьому стало домінування російської мови, внаслідок чого певні деривативні та семантичні моделі термінотворення уподібнювалися до відповідних російських зразків.

На сучасному етапі перед спортивним термінознавством постає проблема формування адекватної термінологічної системи. Тому й дотепер дослідження функціонування й розвитку відповідної фахової термінології залишається однією з актуальних проблем української лінгвістики. Тривалий час зусилля мовознавців та теоретиків фізичної культури торкалися тільки окремих аспектів означеної проблеми, насамперед лексико-семасіологічних та організаційно-методичних питань структуризації спортивних термінів, історико-методологічних засад розвитку української спортивної термінології, специфіки формування української галузевої термінології, особливостей творення та унормування спортивних термінів. У цьому розмаїтті дискусійних питань значне місце посідає проблема укладання спортивних словників, а також проблема запозичень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із теми роботи показав, що питома лексика в галузі спорту становить 30 %, 50 % – це запозичення, решта, 20 %, –

інтернаціоналізми. Найбільше (42 %) термінів походить з англійської мови, по 13 % мають французьке та грецьке походження, 4 % – німецьке, 3 % – перське, по 2 % термінів запозичені з італійської, латинської, голландської мов, близько 1,5 % термінологіки походить із японської та санскриту, менше ніж 1 % слів становлять терміни, запозичені з португальської, іспанської, норвезької, шведської, ескімоської, китайської, татарської мов [там само, с. 7].

Хронологічно активність запозичень у галузі вітчизняної спортивної термінології розпочинається в 90-х рр. ХХ ст.

Лідером у процесах запозичення спортивних термінів виявилася англійська мова. Із цієї мови запозичено, наприклад, такі лексичні маркери: *стречінг, шейпінг, слім-джім, вокінг, кардіофанк, фанк-аеробіка, сіті джем, фанк клас, хіп-хоп, лоуімпект, хай імпект, міксімпект, бодітонінг, степ-аеробіка, слайд-рибок мотокрос*.

Визначимо дефінітивне поле деяких із зазначених термінів. Наприклад, *слім-джім* – система вправ, що об'єднують елементи аеробіки, хореографії, калланетики і бодібілдінгу [2, с. 12]; *фанк-аеробіка* – танцювальний варіант аеробіки, що забезпечує рухи із суперпопулярних танців, пов'язаних з певним музичним стилем [там само, с. 15]; *стріт-денс* – танцювальна форма аеробіки, що використовує танцювальні рухи чорної молоді американських міст [там само, с. 15]; *мотокрос* – спортивне змагання на мотоциклах пересіченою місцевістю [там само, с. 35].

Зазначимо, що наведені спортивні терміни адаптуються в українській мові переважно шляхом транслітерування – відтворення оригіналу, тобто створення фонемної копії-запозичення (напр., *крос, бодітонінг*) та калькування (напр., *cornerkick – кутовий удар*).

В аналізованій період спостерігаємо також функціонування запозичень із французької мови: *манеж, мат, пат, партер, п'єдестал*. Пояснимо їхнє значення. Наприклад, *манеж* – майданчик або приміщення для тренувань із верхової їзди, виїжджування коней, тренувань і змагань із легкої атлетики [там само, с. 25]; *мат* – нічийна шахова позиція, коли «шах» королю не оголошено, але й черговий хід гравець не може зробити, не підставивши короля під удар [там само, с. 44]; *п'єдестал* – місце для нагородження переможців змагань із різних видів спорту [там само, с. 44].

Фіксуємо й запозичення з грецької мови: *лордоз, олімпійські ігри*. Наприклад, *лордоз* – це нормальний вигин шийного та поперекового відділів хребта опуклістю вперед, який за певних умов може перетворитися на патологічний [там само, с. 25]; Перші *Олімпійські ігри* відбулися 776 року до н. е. [там само, с. 44].

Наявні запозичення з латинської мови, наприклад, *м'яз (мускул)* – тканина живого організму, здатна скорочуватися і розслаблятися, забезпечуючи функцію руху частин тіла [там само, с. 35].

З італійської мови запозичено такі слова: *естафета, сальто, регата*. Наприклад, *естафета* – це вид командних спортивних змагань на швидкість зі зміною учасників на дистанції та передаванням естафети [3, с. 55]; *сальто* – вільне безопорне перевертання спортсмена в повітрі [там само, с. 52]; *регата* – змагання на гребних вітрильних або моторних суднах, у яких бере участь багато спортсменів [там само, с. 52].

Із голландської мови запозичено, наприклад, термін *елінг*, що позначає прибережну споруду для будування, ремонту та зберігання спортивних суден й інвентарю [там само, с. 55]. З німецької мови взято, наприклад, термін *рапіра* – спортивна колоча зброя, складається з легкого еластичного сталюгого клинка, гарди, рукоятки і закріплювальної гайки [там само, с. 52].

Японське походження встановлюємо у слові *дзюдо*. Дослівно воно перекладається як «гнучкий шлях» до перемоги [там само, с. 17].

Цікаве відгалуження спортивної термінології 90-х років становлять назви осіб, які займаються певним видом спорту. Їх можна згрупувати за суфіксами, які використовуються під час творення цих слів: суфікс *-ист-*: *Той, хто грає в більярд*, –

більярдист [там само, с. 44]; *Стрибун на батуті – батутист* [4, с. 44]; *Бар'єрист – бігун, який долає бар'єри* [там само, с. 44]; *Той, хто їздить на велосипеді, – велосипедист* [там само, с. 55].

Із суфіксом **-ист-** (**-іст-**) утворено, зокрема, такі лексеми: *Той, хто займається біатлоном, – біатлоніст* [там само, с. 44]; *Той, хто грає в баскетбол, – баскетболіст* [там само, с. 44]; *Той, хто займається бадмінтоном, – бадмінтоніст* [там само, с. 44]; *Той, хто займається альпінізмом, – альпініст* [там само, с. 44]; *Той, хто займається бобслеєм, – бобслеїст* [там само, с. 53]; *Той, хто грає у волейбол, – волейболіст* [там само, с. 55]; *Той, хто грає в бейсбол, – бейсболіст* [там само, с. 44].

У цьому контексті додамо, що такий вид спорту, як бейсбол (англ. *baseball* від *base* – база, основа; *ball* – м'яч) прийшов до нас не так давно. Не лише назва самого виду спорту *бейсбол* є запозиченою, а й уся т. зв. «внутрішня» термінологія – це іншомовні термінолексеми: *бетер, кетчер, пітчер, ранер, шорт-стоп* (назви гравців), *бант, дабл, сингл, трипл, хіт* (назви ударів) тощо. Здійснити переклад цих термінів можна, застосувавши описову форму відтворення значення. Назва популярного виду спорту *регбі* теж запозичена, але багато термінів тут адекватно перекладено зі збереженням усіх семантичних відтінків, тобто знайдено власне українські еквіваленти, однак вони також є іншомовними. Наприклад, наявні такі назви гравців, як *стовп, гак, замок, півзахисник* і поряд – *флай-хав, фланкер*. Однак чи варто (і можливо) перекладати такі образні короткі односкладові бейсбольні терміни, як *ролінг* (англ. *rolling*) – м'яч, що котиться в цей момент, *райс* (англ. *rise*) – подача м'яча вгору, антонімічний йому термін *дроп* (англ. *drop*) – подача м'яча вниз громіздкими українськомовними фразами лише з метою забезпечити пуристичний підхід у мові. Наведені слова запозичені з природної англійської мови, в системі якої кваліфікуються як багатозначні. Пор.: слово *rise* має спільну зовнішню форму як для іменника, так і дієслова, бо ж його стрижневими значеннями є 1) підніматися, вставати; 2) підйом, підвищення. Лексема *drop* має такі значення: I. 1) крапля; 2) ковток; 3) зниження; II. 1) впускати, кидати; 2) опускати тощо [5, с. 300].

Утворення із суфіксом **-ець-** послужило входженню до лексичного складу української мови таких слів: *Той, хто займається боротьбою, – борець* [4, с. 53]; *Вершник (верхівець) – людина, що їде верхи на коні* [там само, с. 55].

Фіксуємо терміноодиниці із суфіксом **-ик-**, наприклад: *Той, хто займається на байдарках, – байдарочник* [6, с. 44]; *Той, хто займається веслуванням, – веслувальник* [3, с. 55].

Спостерігаємо в мові ЗМІ незначну кількість лексем із суфіксами **-ат-**, **-ар-** (**-яр-**), наприклад: *Той, хто займається акробатикою, – акробат* [4, с. 44]; *Спортсмен, який захищає ворота, – воротар* [там само, с. 55]; *Уміти набирати положення ковзаняра* [6, с. 6].

Отже, у 90-х роках під час називання спортсмена за його спортивним спрямуванням активно використовували іншомовні суфікси **-ист-**, **-іст-** (**-іст-**).

Сучасна спортивна термінологія також характеризується великим обсягом термінів, запозичених з англійської мови, іноді – японської, китайської, індійської, фінської, голландської, латини та санскриту.

У галузі аеробіки виокремлюємо нові компоненти термінології, запозичені з англійської мови, наприклад, *степ-тач, кіл-тач, опен-степ, гьорл, ві-степ*. Класифікація фітнес-гібридів та їхніх підвидів значно розширилася порівняно з попереднім періодом. У цьому тематичному блоці також з'явилося багато запозичень з англійської мови, зокрема мова галузі кардіотренування поповнилася такими новими терміноодиницями: *аерофітнес, джогінг, кенгуру-аеробіка, кросробіка, крос-фіт, сайкл, слайд-аеробіка, спінбайк-аеробіка, флексислім*. Пояснимо їхнє значеннєве навантаження.

Наприклад, *аерофітнес* – система, що заснована на елементах аеробіки, калланетики, стретчингу, шейпінгу [там само, с. 31]; *джогінг* – одна із форм бігу в повільному неквапливому темпі [там само, с. 31]; *кенгуру-аеробіка* – поєднання

ходьби та бігу в спеціальному взутті *XO-Lopers* із прикріпленими пружними пластинами до підошви черевика [там само, с. 31]; *кросробіка* – заняття циклічною аеробікою на бігових доріжках [там само, с. 31]; *крос-фіт* – своєрідний інтервальний високо інтенсивний тренінг [там само, с. 31]; *сайкл* – високо інтенсивне кардіотренування на велотренажері [там само, с. 31]; *роуп-скіпінг* – комбінація стрибків, акробатичних та танцювальних елементів з однією або двома скакалками [там само, с. 31]; *слайд-аеробіка* – всебічна фізична підготовка на основі рухів ніг ковзанярського спорту [там само, с. 31]; *спінбайк-аеробіка* – з використанням спеціального велотренажера [там само, с. 31]; *флексислім* – складається з функціонального тренінгу та пілатесу [там само, с. 31].

Лексема *велнес* увійшла в українську мову порівняно недавно й має різні варіації в графічній фіксації (веллнесс, велнесс, веллнесс). Однак рекомендується використовувати написання *велнес* за аналогією з більш усталеним словом *фітнес*, наприклад: *Наступним етапом розвитку фізкультурно-оздоровчих технологій стає велнес – похідне від англійських слів «fitness» та «well-being», що перекладається як добре самопочуття* [там само, с. 34].

З англійської мови походить і термін *керлінг*, що активно використовується в лексиконі сучасних журналістів, наприклад, *Естафета 3. «Керлінг» 2 хв. 30 с.; Гра в керлінг передбачає наявність двох команд, які повинні складатися з чотирьох осіб. Кожній команді присвоюється свій колір* [там само, с. 17].

Також із цієї мови походять і такі терміни, як *кросс-кроли*, *ролл-даун* і *ролл-ап*, *фронт-кік*, *раунд-кік*. Наприклад: *Вправа № 4 «Кросс-кроли з ускладненням»; Вправа № 6 «Ролл-даун і ролл-ап з положенням ноги схресно»; Вправа № 12 «Фронт-кік сидячи»* [там само, с. 34]; *На основі аналізу змагальної діяльності найсильніших спортсменів світу, які спеціалізуються у шорт-треку, побудовано регресивні моделі зв'язку між досліджуваними характеристиками* [4, с. 32]; *Отже, елементи спортивної гри у флорбол сприяють зміцненню здоров'я дітей, вдосконаленню функцій організму (дихальної, серцево-судинної, нервової систем і т.д.)* [6, с. 109]; *Регбіліг є одним із видів спорту, який активно розвивається в Україні* [7, с. 36]; *У регбі-юніон взаємодія гравців, їх тактичне командне розташування у захисті і атаці здійснюється виходячи з моментів розіграшу м'яча, особливо в стандартних положеннях (рак, мол), де йде збереження м'яча гравцями нападу і подальший розвиток атаки лінією захисту або нападу* [там само, с. 36].

Також запозиченими з англійської мови є й такі терміни, як *флейтленд* – стиль, у якому трюки виконують на рівних поверхнях без перешок [3, с. 21]; *стрит* – стиль, у якому трюки виконують на вулиці, використовуючи такі перешки, як сходи, бордюри, карнизи, поручні [там само, с. 21]; *верт* – стиль, у якому всі трюки виконують на рампі [там само, с. 21]; *парк* – стиль, у якому трюки виконують у спеціально побудованих парках на рампах [там само, с. 21]; *лайт* – стиль, у якому трюки виконують без особливого напруження [там само, с. 21]; *дошку скейтборда називають декою, її загнуті кінці – ноуз і тейл (перед і зад відповідно* [там само, с. 21]; *фрістайл* – стиль, у якому трюки виконують лише на площині [там само, с. 21].

Проблема сприймання й закріплення нової лексичної одиниці в мові пов'язана, безперечно, з розвитком і поширенням самого виду спорту. Словосполука загальнолітературних слів *freestyle*, що означає *вільний стиль*, у фаховій мові спорту стає спортивним терміном для позначення лижної акробатики *фрістайл*.

Варто скерувати вектор уваги й на той факт, що в лексиконі фахової мови спорту поряд із терміном *фрістайл* (лижна акробатика) існує омонімічний для позначення виду боротьби й стилу в плаванні. Лексичне значення обох термінів має спільні (однакові) семантичні частини (СЧ), тобто ознаки, за якими їх можна віднести до загального поняття *freestyle*. У цьому випадку їхні спільні СЧ означають вільні, ненормовані рухи, адже коли мовні одиниці входять у систему, то їхня семантика є похідною від спільної семантики всієї системи. Виникнення терміна *freestylewrestling*

пов'язане з появою наприкінці XIX ст. популярної серед американських студентів вільно-американської боротьби. Апробація й офіційне закріплення терміна *вільна боротьба* відбулося на III Олімпійських іграх у 1904 році в США, після чого його стали використовувати в англійській мові. Оскільки це поняття має еквівалентні СЧ в інших мовах, то воно є міжмовним, і тому під час перекладу іншими мовами без особливих проблем отримало точні відповідники, наприклад, у німецькій – *freier Ringkampf*, французькій – *lalutte libre*, іспанській – *laluchalibre*, російській – *вольная борьба*, українській – *вільна боротьба* [5, с. 299].

Серед сучасних новітніх компонентів зустрічаємо в аналізованих виданнях такі лексеми: *конкейв*, *Гуффі*, *монго*, *оллі*, *ноллі*, *менуал*.

Однак на відміну від вищенаведених терміноодиниць слово *хортинг* має власне українську етимологію (у 2010 р. хортинг визнали офіційним видом спорту України). Засновники цього виду спортивного єдиноборства пояснюють, що зазначена лексема походить від назви острова Хортиця, де розташовувалася Запорізька Січ, наприклад: *Потужні можливості у військово-патріотичному вихованні молоді має національний вид спорту України – хортинг, заснований на культурних, оздоровчих і бойових традиціях українського народу* [6, с. 17].

У спортивній термінології, що стосується *серфінгу* також є багато запозичень із англійської мови, наприклад, *таун-ін-серфінг* – дошки з петлями для ніг, щоб не впасти з них [4, с. 21]; *бодібординг* – *серфінг* у положенні лежачи на короткій м'якій дошці [там само, с. 21]; *бодісефінг* – як глицирувальну поверхню використовують тіло *серфінгіста* [там само, с. 21]; *САП-серфінг* – *серфінг* на САП-дошках, рухаються за допомогою весла в положенні стоячи [там само, с. 21]; *шортборд* (коротка дошка) і *лонгборд* (довга дошка) [там само, с. 21]; *вейксерфінг* – різновид катання за катером-буксирувальником [там само, с. 22].

Наявні й запозичення з голландської мови, наприклад: *Корфбол* – один із видів спортивних ігор, що має голландські корені [там само, с. 23].

Запозичення з англійської мови безеквівалентних слів із наведених вище причин виправдані та вмотивовані, але останнім часом в українській мові з'являються нові спортивні терміни, міжмовне лексичне значення яких є в багатьох етнокультурах і мовних спільнотах (наприклад, в українській і англійській) й адекватно передається кількома мовами. Так, *скейтбординг* запозичений з англійської мови й означає *skate* – кататися й *board* – дошка, або *кікбоксинг* – утворений від слів *kick* – удар ногою й *boxing* – бокс, *бодібілдинг*, де *body* – тіло, тулуб, а *building* – будова [6, с. 7]. Семантичне перенесення цих слів під час їхнього засвоєння іншою мовою допустиме, проте їх можна було б передати в українській мові за допомогою якогось словосполучення, скажімо, *скейтбординг* – *перегони на дошках* за аналогією з *перегонами на мотоциклах* або *перегонами на спортивних автомобілях*, як і *бокс ногами* та *тілобудування*. Зрозуміло, що в процесі нормалізації терміна лінгвіст може лише рекомендувати запропоновану форму, а не вимагати її обов'язкового застосування, ігноруючи реальне вживання. Принагідно зауважимо, що у «старіших» науках кількість іншомовних термінів є суттєво меншою, що свідчить про саморегуляцію мови, прагнення мати «прозоріші» внутрішні форми [8, с. 56]. Це стосується й спортивної галузі. Чим довше певний вид спорту розвивається в Україні, тим активніше іншомовні терміни витісняються лексемами рідної мови. Таку тенденцію спостерігаємо, наприклад, у футболі: *голкіпер* – воротар, *форвард* – нападник, *бек* – захисник, *корнер* – кутовий, *пенальті* – одинадцятиметровий штрафний удар, *офсайд* – поза грою тощо.

Із французької мови запозичено лексему *паркур*, що походить від слова *parcours* (*parcoursducombattant*) та означає дистанцію, смугу перешкод. Наприклад: *Та людина, яка займається паркуром називається трейсером. Групи трейсерів традиційно мають своїх лідерів, як правило, неформальних* [4, с. 30].

Маємо запозичення з китайської (*ушу*) та японської (*джиу-джитсу*) мов: *Популярними серед молоді є школи бойових мистецтв, зокрема школи джиу-*

джитсу, ушу, карате [9, с. 129]; *Гнучкість – жоугун виховуємо на усіх чотирьох етапах навчання* [там само, с. 132]; *Під час Другої світової війни Ояма вивчав дзюдо (Judo), школу Шурі-те (Shurite), Наха-те (Nahate), Шотокан (Shotokan), Годзю-рю (GojuRyu), Кемпо (Кетро) та ще кілька стилів карате, що згодом лягло в основу новоствореного стилю* [10, с. 37].

Висновки. Отже, сприйняття та закріплення в українській мові нових лексичних одиниць, безсумнівно, пов'язане з розвитком і поширенням певного виду спорту. Україна стала повноправним активним учасником олімпійського руху, що сприяє постійному поповненню термінологічного фонду спеціальної мови спорту іншомовною та інтернаціональною лексикою. Однак лінгвістичний аналіз лексикографічних праць і періодичних видань засвідчив, що найактивніше українська спортивна термінологія поповнюється одиницями англійської мовної системи, менш активно звертається до німецької та французької мов.

Низка запозичених спортивних термінів та терміносполук іншомовного походження ще проходить процес асиміляції в українській мові. Саме цим чинником можна пояснити варіантність їхнього написання та вимови (іноді її можна потрактувати як відсутність остаточної правописної оформленості), про що свідчить не тільки публіцистична й розмовна, але й лексикографічна практика: *тхеквондо – тайквондо – теквондо; тайбокс – тай-бокс; ушу – у-шу; фехтмейстер – фехтмайстер; кунгфу – кунфу – кун-фу; бейсбол – безбол; трансфер – трансферт*. Є запозичені терміни, що мають лише один варіант написання, хоч він і не відповідає ні орфографічним, ні орфоепічним, ні евфонічним нормам української мови, наприклад: *віндсюрфінг, хет-трик, аутсайдар, крауч, треджен, кегельбан, шорт-трек, хула-хуп*.

У сучасній спортивній термінології використовується більша кількість запозичень з інших мов, саме з англійської мови. Порівняно невелика кількість компонентів спортивної термінології запозичена з німецької, французької, голландської, грецької, японської, італійської, фінської мов, а також латини та санскриту. Серед терміноелементів, запозичених з інших мов, що вживалися ще в 90-ті роки можна назвати такі: *сіті- (сіті джем), хай- (хай імпект), лоу- (лоуімпект), мікс- (міксімпект), степ- (степ-аеробіка), слайд- (слайд-рибок), аеро- (аеробіка) та ін.* Серед новітніх терміноелементів виокремлюємо вже такі: *боді- (бодітонінг), аппер- (аппер-боді), -фіт- (крос-фіт, фіт-прес), флексі- (флексі-бар), хелсі- (хелсі-бек), бейлі- (бейліденс), модерн- (джаз-модерн), джаз- (аеро-джаз), леді- (леді-денс), денс (боді-денс), памп- (боді-памп), рівер- (рівер-денс), -бокс (а-бокс), кік- (фронт-кік), джим- (аква-джим), -джогінг (аква-джогінг), -стретчинг (аква-стретчинг), -формінг (аква-формінг), -тонік (бодітонік), -флекс (бодіфлекс), крос- (крос-фіт), -даун (ролл-даун), фронт- (фронт-кік), раунд- (раунд-кік), вейк- (вейксерфінг), супер- (супер-стронг) та ін.*

Перспективу подальших розвідок убачаємо насамперед у проведенні ґрунтовного дослідження норм і відхилень у правописі нових лексичних елементів української спортивної термінології.

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ СПОРТИВНОЙ ЛЕКСИКИ В ЯЗЫКЕ УКРАИНСКИХ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ

*С. А. Каленюк, канд. филол. наук, доцент
Николаевский национальный университет имени В. А. Сухомлинского,
ул. Никольская, 24, г. Николаев, 54000, Украина
E-mail: kalenukso@gmail.com*

Цель предлагаемой работы – выявить новейшие компоненты в спортивной терминологии 90-х годов XX ст. – начала XXI ст. на примере украинских СМИ. Поставленная цель предусматривает решение таких задач: анализ функционирования спортивной лексики в сфере специальной коммуникации социума; выявление основных путей пополнения спортивной терминологии; проведение сравнительно-генетического анализа спортивной терминологии

90-х годов XX ст. и нынешнего времени в языке СМИ. В начале XXI ст. спортивные термины функционируют в специальной и неспециальной сферах лингвосоциума. На кодификацию этих единиц наибольшее влияние оказывают СМИ. Именно в масс-медиа происходит контекстуальная реализация спортивной лексики в специальной сфере. Можно подытожить, что по сравнению с девяностыми годами в современной спортивной терминологии используется большее количество заимствований из других языков, особенно из английского.

Ключевые слова: спортивный термин, заимствование, язык СМИ, терминологические единицы, лексемы.

FUNCTIONING OF SPORTS LEXIS IN THE UKRAINIAN MEDIA LANGUAGE

*Svitlana Kalenyuk, PhD in Philology, Associate Professor
Mykolaiv V. O. Sukhomlynskyi National University,
24, Nikolska St., Mykolaiv 54030, Ukraine
E-mail: kalenukso@gmail.com*

The article is devoted to the problem of fixing the newest lexical components in sports terminology of two periods: the 90s of the XX century and the beginning of the XXI century. To achieve this aim, the author solves the following problems: an overview of the dynamics of the functioning of sports vocabulary in the sphere of special social communication; identification of the main ways of replenishing sports terminology; comparative-genetic analysis of sports terminology of the 90s of the XX century and the present time in the media language. At the beginning of the XXI century sports terms operate in the special and non-specialized spheres of the linguosocium. The codification of these units is influenced by the media. Conclusions: the modern sports terminology uses more borrowings from other languages, especially from English compared to the nineties.

Keywords: sports term, borrowing, media language, term, lexemes.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боровська О. В. Співвідношення національних та інтернаціональних термінів в українській термінології галузі фізичної культури та спорту : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ольга Василівна Боровська ; Ін-т укр. мови НАН України. – К., 2004. – 17 с.
2. Фізичне виховання в школі : наук.-метод. журн. – К. : Педагогічна преса, 1996–1997. – № 1, 2, 4.
3. Фізичне виховання в школах України : наук.-метод. журн. – Харків : Основа, 2016. – № 1, 2, 9, 12.
4. Фізичне виховання в рідній школі : наук.-метод. журн. / М-во освіти і науки України, Держ. інформ.-виробн. підприємство вид-во «Пед. Преса»; редкол. : О. Тимошенко (голова) [та ін.]. – К. : Педагогічна преса, 2015. – № 1, 2, 4, 5, 6.
5. Бардіна Л., Назаренко Н. Питання вмотивованості запозичення спортивних термінів-неологізмів / Л. Бардіна, Н. Назаренко // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2008. – № 620. – С. 298–301.
6. Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2016. – № 20. – 170 с.
7. Слобожанський науково-спортивний вісник : наук.-теорет. журн. – Харків : ХДАФК, 2014. – № 4–5. – 190 с.
8. Кияк Т. Р. Інтернаціональне та національне в термінотворчому процесі / Т. Р. Кияк // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. праць.–К. : КНЕУ, 2001. – Вип. IV. – С. 53–56.
9. Спортивний вісник Придніпров'я : наук.-практ. журн. / Дніпропетр. держ. ін-т фіз. культури і спорту. – Дніпропетровськ, 2015. – № 2. – 250 с.
10. Спортивна наука України : електронне наук. фак. вид. [Електронний ресурс]/ Львів. держ. ун-т фіз. культури. – Львів, 2015. – № 4. - Режим доступу : sportscience.org.ua. – Дата доступу : 05.01.2018.

REFERENCES

1. Borovskaya, O. V. (2004). *Spivvidnoshennya natsional'nyh ta internatsional'nyh terminiv v ukrains'kij terminolohiyi haluzi fizichnoi kul'tury ta sportu* [Value of national and international terms in Ukrainian terminology in the field of physical culture and sports]. Extended abstract of candidate's thesis, Institute of the Ukrainian Language of the NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
2. *Fizychne vykhovannya v shkoli* [Physical education at school]. (1996–1997). Kyiv, Ukraine: Pedagogichna Presa, 1, 2, 4.
3. *Fizychne vykhovannya v shkolakh Ukrayiny* [Physical education in schools of Ukraine]. (2016). Kharkiv, Ukraine: Osнова, 1, 2, 9, 12.
4. *Fizychne vykhovannya v ridniy shkoli* [Physical education in native school]. (2015). Kyiv, Ukraine: Pedagogichna Presa, 1, 2, 4, 5, 6.

5. Bardina, L., & Nazarenko, N. (2008). Pytannya vmotyvovanosti zapozychennya sportyvnyh terminiv-neologizmiv [Problems of motivated borrowing of sporting terms-neologisms]. *Visnyk Nats. un-tu "Lvivska politekhnika". Seriya "Problemy ukrayinskoyi terminolohiyi"* [Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Series "Problems of Ukrainian terminology"], 620, 298–301.
6. *Fizychna kultura, sport ta zdorova natsiyi* [Physical Culture, Sport and Health of the Nation]. (2016). Vinnytsya, Ukraine, 20.
7. *Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyy visnyk* [Slobozhanskyi scientific and sports journal]. (2014). Kharkiv, KDAFK, 4–5.
8. Kiyak, T. R. (2001). Internatsional'ne ta natsional'ne v terminotvorchomu protsesi [International and national in the terminological process]. *Ukrainska terminolohiya i suchasnist*, IV, 53–56.
9. *Sportyvnyy visnyk Prydniproviya* [Sport Newspaper Prydniprovia]. (2015). Dnipropetrovsk, Ukraine., 2.
10. *Sports Science of Ukraine* (2018). Retrieved 08.01.2018 from: www.sportscience.org.ua

Надійшла до редакції 9 січня 2018 р.